

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

«Етномовні процеси в Україні другої половини ХХ – на початку ХХІ ст.»

Шифр та назва спеціальності
032 – історія та археологія

Інститут
ННІ СГТ

Освітня програма
_Історія науки та українознавство

Кафедра
УКІН)

Рівень освіти
Доктор філософії

Тип дисципліни
Професійна підготовка, вибіркова

Семестр
3

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

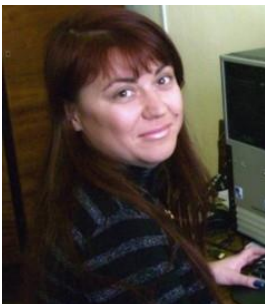
Скляр Володимир Миколайович

volodymyr.skliar@khpі.edu.ua

Професор кафедри українознавства, культурології та історії науки, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу "Український етнологічний центр" Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України.

Наукові інтереси: українознавство, етнологія, історія науки, етномовні процеси в Україні у ХХ – на початку ХХІ ст., історія вищої школи
Кількість публікацій: Понад 170 наукових публікацій, в т. ч. 4 індивідуальні монографії.

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Фрадкіна Наталя Володимирівна

natalia.fradkina@khpі.edu.ua

Доцент кафедри українознавства, культурології та історії науки, кандидат філософських наук, доцент

Наукові інтереси: духовна культура, духовність, етична проблематика, філософія, культура Слобожанщини

Кількість публікацій: Понад 80 наукових публікацій

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Метою викладання навчальної дисципліни «Етномовні процеси в Україні другої половини ХХ – на початку ХХІ ст.» є формування у аспірантів поглиблених знань з історії етномовних процесів в Україні в діахронному вимірі та встановленні етномовної структури населення, з урахуванням її територіальних особливостей, опираючись на досягнення сучасної української

соціогуманітаристики та залучення широкого кола джерел, насамперед статистичні матеріали переписів населення.

Мета та цілі дисципліни

Сформувати у аспірантів: 1. Здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати отриману інформацію; 2. Здатність здійснювати історико-етнологічні дослідження, в тому використовуючи методологічний інструментарій історії, етнології та інших гуманітарних наук, застосовуючи новітні інформаційно-комунікативні технології та інформаційні бази даних; 3. Вміння створювати наукові тексти не лише українською, але й однією з іноземних мов з використанням термінів, які використовуються в фаховому середовищі; 4. Здатність брати участь у дискусії з історико-етнологічної наукової проблематики, у різних формах наукової комунікації; 5. Здатність відрізнити специфіку у підходах до вирішення проблем в галузі історії та етнології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історико-етнологічної науки; 6. Здатність застосовувати поглиблені знання з історії та етнології при розробці (відповідно до конкретних вимог) наукових проектів прикладної спрямованості, а також при вирішенні окремих практичних проблем; 7. Здатність в межах обраної спеціалізації здійснювати інноваційні дослідження, які спрямовані на вирішення фундаментальних наукових проблем, вміння готувати результати історико-етнологічних наукових досліджень до оприлюднення у фаховому середовищі; 8. Вміння застосовувати сучасні методи викладання історії, етнології та суміжних навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Формат занять

Лекції, семінари, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – іспит.

Компетентності

K07. Здатність здійснювати історіографічну критику, уміти виявляти необ'єктивну інформацію і неупереджено інтерпретувати зміст досліджуваної літератури.

K08. Володіння основами наукового пошуку історичних джерел та здійснення їхнього аналізу, з врахуванням останніх досягнень у галузі історичного джерелознавства.

K09. Здатність до організації та проведення наукових досліджень відповідно до новітніх тенденцій розвитку історичної науки. Вміння здійснювати наукові дослідження із залученням широкого кола джерел і наукової літератури, сучасних методів дослідження із найактуальніших історичних проблем.

K10. Розуміння основних причинно-наслідкових зв'язків та закономірностей історичного процесу, набуття навичок критичного мислення, вміння систематизувати, узагальнювати та оцінювати отриману інформацію.

K11. Розуміння тенденцій розвитку суспільства і науки на сучасному етапі та їхнього зв'язку з минулим досвідом. Вміння логічно аргументувати і доказово відстоювати власну позицію під час наукової дискусії.

Результати навчання

ПР07. Володіти методологією історіографічної критики, уміти виявляти необ'єктивну інформацію і неупереджено інтерпретувати зміст досліджуваної літератури.

ПР08. Знати та володіти основами наукового пошуку історичних джерел і здійснення їхнього аналізу з врахуванням останніх досягнень у галузі історичного джерелознавства.

ПР09. Демонструвати здатність до організації та проведення наукових досліджень відповідно до новітніх тенденцій розвитку історичної науки, вміти здійснювати наукові дослідження із залученням широкого кола джерел і наукової літератури, сучасних методів дослідження з найбільш актуальних історичних проблем.

ПР10. Розуміти основні причинно-наслідкові зв'язки та закономірності історичного процесу, демонструвати навички критичного мислення, вміння систематизувати, узагальнювати та оцінювати отриману інформацію.

ПР11. Розуміти тенденції розвитку суспільства і науки на сучасному етапі та їхній зв'язок з минулим досвідом. Демонструвати вміння логічно аргументувати і доказово відстоювати власну позицію під час наукової дискусії.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредитів ECTS): лекції – 20 год., семінари – 20 год., самостійна робота – 80 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Попередні дисципліни: світоглядні та соціокультурні основи науково-технічної діяльності, іноземна мова для комунікації у науково-педагогічному середовищі, методологія наукових досліджень, історія української науки і техніки.

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Курс передбачає лекційні заняття, що відбуваються в інтерактивній формі із обговоренням матеріалу, презентації та дискусії на семінарських заняттях, написання есе, використання сучасних напрямів історичних досліджень у власних публікаціях аспірантів. Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

- Тема 1. Теоретико-методологічні засади дослідження етномовних процесів в Україні.
- Тема 2. Україногенез (етногенез українського народу).
- Тема 3. Етнодемографічні процеси в Україні у ХХ ст.
- Тема 4. Етномовні процеси в Україні першої половини ХХ ст. Голодомор 1932-1933 рр. – геноцид українського народу.
- Тема 5. Етномовні процеси в Україні 1959-1989 рр.
- Тема 6. Демографічні процеси та етнічний склад населення сучасної України.
- Тема 7. Українці: чисельність та територіальне розміщення в Україні на початку ХХІ ст.
- Тема 8. Населення українського прикордоння на початку ХХІ ст.: етномовний вимір.
- Тема 9. Харків та Харківська область: етномовний склад населення на початку ХХІ ст.
- Тема 10. Світове українство (українська діаспора.)

Теми практичних занять

- Семінар 1. Теоретико-методологічні засади дослідження етномовних процесів в Україні.
- Семінар 2. Україногенез (етногенез українського народу).
- Семінар 3. Етнодемографічні процеси в Україні у ХХ ст.
- Семінар 4. Етномовні процеси в Україні першої половини ХХ ст. Голодомор 1932-1933 рр. – геноцид українського народу.
- Семінар 5. Етномовні процеси в Україні 1959-1989 рр.
- Семінар 6. Демографічні процеси та етнічний склад населення сучасної України.
- Семінар 7. Українці: чисельність та територіальне розміщення в Україні на початку ХХІ ст.
- Семінар 8. Населення українського прикордоння на початку ХХІ ст.: етномовний вимір.
- Семінар 9. Харків та Харківська область: етномовний склад населення на початку ХХІ ст.
- Семінар 10. Світове українство (українська діаспора.)

Теми лабораторних робіт

Не передбачені

Самостійна робота

Історичний шлях української соціогуманітаристики в дослідженні етномовних процесів в Україні.. Переписи населення 1926, 1937, 1959, 1970, 1979, 1989 та 2001 рр. як джерела вивчення етномовних процесів в Україні. Український етногенез на тлі етногенезу європейських етносів. Етнічна складова демографічних втрат населення України у ХХ ст. Чисельність та етнічний склад населення України за переписом населення 1926 року.. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид

українського народу. Перепис населення України 1937 року. Сталінські депортації населення України 30-х – 40-х рр. XX ст. та їхній вплив на зміни етнічного складу населення України. Зміни чисельності та етнічного складу населення України в часи Другої світової війни та перше повоєнне десятиліття. Зміни загальної чисельності населення України, її міського та сільського населення за 1959 – 1989 рр. Територіальні та поселенські відмінності етномовного складу населення України (1959 – 1989 рр.). Зміни загальної чисельності населення України, її міського та сільського населення наприкінці XX – на початку XXI ст. Вплив депопуляційних та міграційних процесів на зміни чисельності населення України наприкінці XX – на початку XXI ст. Українці: динаміка чисельності другої половини XX – початку XXI ст. Трагічна доля кримських татар у XIX та XX ст. Етнічні меншини в Україні: динаміка чисельності другої половини XX – початку XXI ст. Етнічний склад населення українського прикордоння на початку XXI ст. Етнічний склад населення українського прикордоння на початку XXI ст. Етномовний склад населення Харкова та Харківської області на початку XXI ст. Українська діаспора (західна та східна): історія та сучасний стан. Втрачені українські етнічні землі. Чисельність та етнічний склад тимчасово окупованих українських територій (Крим та частина Донецької та Луганської областей).

Література та навчальні матеріали

Основна

1. Балущок В.Г. Етногенез українців: до історії вивчення, питання методології // Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. - 2019. - Вип. 5. - С. 239-255.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Balushok_Vasyl/Etnohenez_ukraintsiv_do_istorii_vyvchennia_pytannia_me_todolohii.pdf
2. **Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 5. Поховально-поминальні звичаї та обряди** / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2020. 464 с.
<https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2020/pohov.pdf>
3. Етнографічний образ українців зарубіжжя. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Ч. 1. Культура життєзабезпечення та традиційні соціо-нормативні практики / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2019. – 676 с. : іл.
<http://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2019/up.pdf>
4. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 2. Родина та культура сімейного співжиття / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2018. – 460 с. : іл.
<http://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2018/sim.pdf>
5. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 9. Народна житлобудівна культура. Екологія та організація середовища проживання / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2020. 944 с. : іл.
<http://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2020/jytlo.pdf>
6. Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Т. 10. Традиційне повсякденне та обрядове вбрання / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2018. – 640 с. : іл.
<http://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/spadshchyna/2018/odyag.pdf>
7. Масенко Л.Т. Суржик: між мовою та язиком. К.: Вид. дім «КМА», 2019. 202 с.
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3b5b0276-8c5b-4e16-a5a7-db3624f9004b/content>
8. Скляр В.М. Етномовний склад населення Харківської області: за матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Харків: «Тим Паблиш Груп», 2019. 642 с.
<https://repository.kpi.kharkov.ua/items/70db9c9e-bd7b-4d79-a63a-4589704364b5>

Додаткова

1. Верменич Я.В. Українсько-російське пограниччя: історичний досвід та сучасні виклики регіонального розвитку / відп. ред. В.А. Смолій. К.: Ін-т історії України НАН України, 2023. 338 с.
<http://resource.history.org.ua/item/0017591>
2. ВОЛОДИМИР БОРИСОВИЧ ЄВТУХ : біобібліографічний покажчик / М-во освіти і науки України ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, наук. ред. Л. В. Савенкова, упорядник Н. І. Тарасова. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – 99 с

<http://biography.nbuu.gov.ua/rating/r2019/txt/g5/2008.pdf>

3. Марочко В.П. Енциклопедія Голодомору 1932 - 1933 рр. в Україні. Дрогобич: Коло, 2018. 576 с.

<http://resource.history.org.ua/item/0014295>

4. Населення України. Демографічні тенденції в Україні 2002 - 2019 рр. / За заг. ред. О.М. Гладуна. К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2019. 174 с.

<https://idss.org.ua/arhiv/population.pdf>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкове оцінювання у вигляді: робота на семінарах: 40% семестрової оцінки; самостійна робота: 40% семестрової оцінки; іспит: 20% семестрової оцінки.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90-100	Відмінно	A
82-89	Добре	B
75-81	Добре	C
64-74	Задовільно	D
60-63	Задовільно	E
35-59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1-34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Аспірант повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис
17 жовтня 2023 р.

Завідувач кафедри
Олена ТВЕРИТНИКОВА

Дата погодження, підпис
17 жовтня 2023 р.

Гарант ОП
Олена ТВЕРИТНИКОВА